

GO de KROON, waarachtig kunstenaar en bijzonder mens

(Eerder verschenen in "Emaille, eeuwenoud en gloednieuw", jubileumuitgave van de VNE)

De redactie van dit boek vroeg mij een artikel te schrijven over Go de Kroon, een vraag waaraan ik graag gehoor geef. Ik neem de vrijheid hierbij ook zijn vrouw Elisabeth, onder vrienden beter bekend als Pippy, te betrekken want Go en Pippy vormden een eenheid: deze werd door mij zo sterk ervaren dat ik niet aan de een kan denken zonder dat de ander in gedachten komt.

De gedachten die ik hier op papier zet, hebben niet de intentie een levensbeschrijving van Go te geven in de vorm van een curriculum vitae. Daarvoor raadplege men het boek Go de Kroon, beelden en emails* dat na Go's overlijden verscheen. Dat is een werkelijk prachtig boek dat ik van harte ter lezing aanbeveel aan iedere kunstminnaar en zeer zeker aan iedere emailleur. Wat ik hier wil doen, is het belichten van Go als huisvriend en als collega-kunstenaar.

Onze vriendschap dateert van 1981. In dat jaar nam ik deel aan een grote internationale email-tentoonstelling in Coburg. Jarenlang had ik in de mening verkeerd dat ik de enige, nog actief werkende emailleur in Nederland was, maar op die tentoonstelling zag ik zowaar werken van een aantal Nederlandse emailleurs: Ted Kahman, Vic Roothaan, Henny Teerink, Han Witteveen, en zowaar ook van mijn collega van de School voor Handenarbeid in Den Haag, Go de Kroon die ik toen nog slechts oppervlakkig kende. Go's werk maakte zoveel indruk op mij dat ik, thuisgekomen, de telefoon oppakte om hem te complimenteren. Go's echtgenote Elisabeth pakte de telefoon op. Wat zij zei kwam neer op: 'Wat leuk dat U daarvoor belt. Maar waarom komt U niet even langs om kennis te maken?' Uit dit eerste telefonische contact ontstond een jarenlange, hechte vriendschap die slechts werd verbroken door het overlijden, kort na elkaar, van Go en Pippy.

Go en Pippy woonden vlak bij mij, op een wandelafstand van ongeveer tien minuten. Go had de gewoonte om, na het werk, en vaak in gezelschap van Pippy, even een luchtje te scheppen. Hun wandeling leidde dan vaak naar een park vlak bij hun huis, en dan kwamen zij op de terugweg bij ons langs. Ik was in die tijd leerkracht aan een school, maar meestal was ik rond drie uur thuis. Ik dook dan direct mijn atelier in. Dat lag twee-hoog, aan de straatkant, en als ik dan uit het raam keek en ik zag Go en Pippy in de verte aan komen, dan was dat voor mij een teken om het werk voor die dag neer te leggen. In de zomermaanden dronken we dan thee of een glaasje wijn in de tuin, wat ook voor mijn echtgenoot John en onze vier kinderen heel gezellig was. Er kwam dan van alles ter sprake: hoe lang we al emailleerden, hoe vreemd het was dat

we elkaar toch al enkele jaren kenden via de Vereniging van Handenarbeid zonder ooit meer dan een paar woorden gewisseld te hebben. Ofschoon, zo vreemd bleek dat achteraf niet te zijn want Go gaf daar les in tekenen, terwijl ikzelf de batiklessen verzorgde. De lessen in het emailleren werden gegeven door Dolf van Polanen.

In die tijd was Go meestal ruimtelijk bezig, met metalen zoals gecorrodeerd zink. Op een gegeven moment voelde hij de behoefte om ontstane vlakken te 'versieren'. Hij deed dat door relief aan te brengen, of door gebruik te maken van verschillende kleuren metaal zoals messing en koper, maar eigenlijk wilde hij nog wat meer kleur gebruiken. Hij had op de academie, bij het vak Kunstgeschiedenis, gehoord van email, en hij had er ook veel platen van gezien. Van een goede vriend die les gaf in emailleren op een school voor deeltijdonderwijs kreeg hij wat emailpoeders, en daarmee ging hij aan de slag, met hulp van zijn collega Dolf. Hij was echter niet erg tevreden met de resultaten en ging, samen met Pippy, naarstig zoeken naar voorwerpen van email in musea en kerken, o.a. in Frankrijk en in Spanje. Modern email was daar echter niet te vinden.

De eerste keer dat zij modern email zagen, was tijdens de eerste Biennale van emailkunst in Limoges. Terugdenkend vertelde Go dat hij daar toen eigenlijk wel erg in teleurgesteld was.

Enige tijd later las Pippy in de BK krant de aankondiging van de emailtentoonstelling in Coburg, en Go besloot werk in te zenden. Toen Go met Pippy naar Coburg afreisde, wist hij nog niet of zijn werk geaccepteerd was. Eigenlijk gingen ze meer om te zien wat anderen maakten. Go vond van zichzelf dat hij 'wel wat slordig' werkte, en hij twijfelde eraan of zijn werk wel goed genoeg was om getoond te worden tussen de werken van 'échte emailleurs'. Hij kon met smaak vertellen hoe Pippy en hij een catalogus kochten en daar tot zijn grote verbazing een kleurplaat van een van zijn werken in zagen staan. Pippy was daar echter helemaal niet verbaasd over; zij voelde de sterkte van Go's humorvolle werk instinctief aan. Op die tentoonstelling werden alle door hem ingezonden werken verkocht. Een vreemde ervaring, noemde hij dat, maar het was een ervaring die veel vaker voor zou komen in de erop volgende jaren. Na de tentoonstelling in Coburg maakte Dolf van Polanen Go attent op de volgende Biennale van Limoges. Go stuurde weer werk in, en het voor hem onverwachte gebeurde: hij kreeg de Grote Prijs voor het beste werk.!

In Limoges had Go o.a. Arie Baauw ontmoet, zelf geen emailleur, maar een belangstellend beschouwer van alles dat met aardewerk of email te maken heeft. Arie had een IDEE en besprak dat met Go en met Dolf van Polanen: er moest maar eens iets worden georganiseerd voor alle emailleurs die in Nederland woonden of werkten. Spontaan bood hij zijn zaak in Vlaardingen aan voor het houden van een tentoonstelling. Deze tentoonstelling gaf de aanzet tot de oprichting van de Vereniging van Nederlandse Emailleurs. Go was hierover in die begintijd heel enthousiast, maar later zette hij enige kanttekeningen bij zijn enthousiasme. Hij begon zich af te vragen of het mogelijk was dat de Nederlandse emailleurs (en ik weet dat hij zichzelf daarbij niet uitsloot) misschien te weinig zelfkritiek konden opbrengen. En of dat hen zou kunnen verleiden tot het tonen van werken die eigenlijk 'beneden de maat' waren. In

dit verband merkte hij op dat het wellicht nuttig zou zijn om na te gaan waarom sommige emailleurs die deel hadden genomen aan de eerste Biennale van Limoges bij de tweede Biennale verstek hadden laten gaan. Go zag voor de Vereniging vooral een vormende taak: er zouden bijeenkomsten georganiseerd moeten worden waarop de leden iets zouden kunnen leren, niet alleen op het gebied van het emaileren, maar ook bijvoorbeeld over de geschiedenis van het email, en over kunstgeschiedenis in het algemeen.

Van de vergaderingen van onze vereniging resten mij voornamelijk goede herinneringen, ofschoon er natuurlijk, net als bij iedere beginnende vereniging, wel enkele strubbelingen waren. Onder de bezielende leiding van Jo Konijnenburg kwamen we bij elkaar, meestal bij haar thuis, om daar te kijken naar elkaar's werk en te luisteren naar uiteenzettingen over diverse technieken. We maakten natuurlijk ook plannen voor de toekomst. Die eerste vergaderingen hadden een zeer hoog opkomstpercentage. Behalve de leden waren ook veel van hun partners steeds van de partij. Een van mijn leukste herinneringen is de heenreis, samen met Pippy en Go, per auto naar Den Dolder. Pippy wilde dan stevast zingen om de heenreis te bekorten en zette dan zelf in: 'Langs Berg en Dal klinkt Hoorngechal' was een van de favoriete nummers. De terugreis was altijd ernstiger; dan spraken wij na over het gezegde en gehoorde, we bespraken de noodzaak van het geven van lessen in 'onze' kunstvorm, en over het samen schrijven van een handleiding voor beginnende emailleurs.

Een van de leukste plannen die tijdens de reis werden verzonnen was de uitgave van een boek** ter gelegenheid van het 5-jarig bestaan van de vereniging.

Dat Go achter zijn ideeën stond, was overduidelijk. In een opwelling had ik in 1985 de redactie van een verenigingsblad EMAIL op me genomen. Een eenvoudig blad dat vol stond met gevarieerde bijdragen. Altijd, als er weer een blad 'op stapel stond' en de stapel papieren op mijn tafel aan het groeien was, kwam Go vragen of er wel genoeg teksten waren ingestuurd. En keer op keer bracht hij me zijn eigen, handgeschreven bladen. Het zou de moeite waard zijn deze bijdragen te bundelen tot een klein boekje, verlucht met de, speciaal voor 'ons blad' gemaakte illustraties. Iedere keer waren zijn bijdragen de moeite waard, vooral omdat ze zo direct raakten aan wat er in de vereniging speelde. Om slechts twee onderwerpen te noemen: een uitgebreid verslag over de reis naar en het verblijf in Limoges, en een artikel getiteld 'De Mening van een Amateur'. Dit laatstgenoemde artikel handelde over de schrijfwijze van het woord email, waarbij hij tot de m.i. terechte mening kwam dat de enige juiste schrijfwijze van dit woord 'email' is. Door de verwarring rond e-mail en email, is dit nog steeds een heet hangijzer. Toch heeft, taalkundig gezien, Go gelijk (mijn verontschuldigen aan allen die tegenwoordig, voor het gemak, kiezen voor een onjuiste schrijfwijze. Ik raad hen aan Go's artikel ***nog eens te lezen). Go had een heel speciale reden om zichzelf in de kop van dit artikel een 'amateur' te noemen. De vereniging verkeerde op het moment dat dit artikel geschreven werd in een moeilijke periode. Er waren, binnen onze vereniging, zowel professionele als amateur kunstenaars. Welhaast op iedere vergadering was er wat geharrewar. Mochten de amateurs wel lid blijven? Moesten we soms een aparte afdeling opzetten voor de beroepskunstenaars onder ons? Moest er

een ballotage komen? Was het professionele kunstenaarschap afhankelijk van de verdienste die je uit de kunst haalde? Wie gaf de beroepskunstenaars het recht om op de amateurs neer te zien? Maar deden ze dat wel? De discussies waren vaak hard. Totdat Go op een dag de verzuchting slaakte: 'Ach, eigenlijk zouden wij allemaal amateurs moeten zijn. Het woord AMATEUR betekent LIEFHEBBER. En wat kun je nou beter zijn dan een liefhebber van de kunst die je beoefent?'

In de winter van 1988 kreeg ik de beschikking over een atelier buitenshuis. Het was gelegen in een groot, voormalig kantoorpand en het werd in de winter niet verwarmd. Het lag nog dichterbij het huis waar Pippy en Go woonden dan mijn eigen huis. Als ik, door en door koud onderweg naar huis ging, pauseerde ik onderweg vaak even om me door Pippy te laten verwennen met een kop warme thee. Dan werd vaak John opgebeld om te vragen of hij ook wilde komen, en zo verlegden we onze zomerse ontmoetingsplaats naar de woonkamer of het atelier aan de Haagse Obrechtstraat. Daar liet Go ons zijn laatste werk zien, of we spraken over technische zaken, en we wisselden gegevens uit op allerlei gebied. Onder de vele werken en werkjes die ik bewonderde waren vaak kleine geschenkjes. Go had de gewoonte om, bij verjaardagen en andere heugelijke gelegenheden, kleine, toepasselijke werkjes te maken. Ik herinner me een tableautje dat hij maakte voor een verenigingslid die 'zo goed bezig was' dat ze een cadeautje verdiende... zij was een jonge vrouw die haar spullen vervoerde in een rugzak in de vorm van een beer. Zij kreeg een werkje met een beer. Toen ikzelf, ietwat tegen mijn zin, drie poezen in mijn schoot geworpen kreeg terwijl ik eigenlijk meer van honden houd, kreeg ik een klein werkje met een cyperse poes erop. In minuscule lettertjes was er, in email, een opdracht op gezet. Het geheel was zorgvuldig en smaakvol ingelijst in een zelfgemaakt metalen lijstje met een duidelijke signatuur.

Hoe ver Go's vriendschap kon gaan, merkte ik toen ik in 1992 bij een ongeluk beide ellebogen brak. Ik had toen net een opdracht gekregen, en het was natuurlijk onmogelijk die opdracht uit te voeren. Go stelde toen voor dat ik een plan zou maken en een uitwerking daarvan zou verzinnen. Hij zou dan met plezier zijn tijd erin steken. 'Laat mijn armen het werk doen. Jij doet de rest', zei hij. Een genereus aanbod van een bijzonder mens. Hoe goed hij mij kende bleek enkele uren later, toen hij ineens opmerkte dat dit plan natuurlijk niet haalbaar was omdat deze manier van werken mij niet lag, en dat hij daar alle begrip voor had ofschoon het natuurlijk wel zonde was om die mooie opdracht te laten gaan...

Menselijke herinneringen zijn per definitie niet chronologisch gerangschikt. De ene gedachte leidt tot een andere, de tijden springen van de hak op de tak en de gebeurtenissen hebben soms alleen voor de verteller een logisch verloop. Op dit moment denk ik ineens aan de liefdevolle dankbaarheid jegens Pippy die Go keer op keer uitsprak: 'Alles heb ik aan haar te danken', zei hij dan. En hij vertelde hoe Pippy hem had aangezet naar de kunstacademie te gaan, daarbij zelf de zorg voor het gezin en het gezinsinkomen op zich nemende. En dan zie ik Pippy weervoor me terwijl zij haar kast opendoet en me de prachtigste robes laat zien die zij voor vooraanstaande couturiers had mogen showen. Of ik hoor Pippy's enthousiaste relaas over haar tocht naar de Houtrusthallen in Den Haag.

Onderweg naar een mij onbekende bestemming, had zij op een poster de aankondiging gelezen van een te organiseren Haagse Salon. Daar moest Go aan meedoen, had ze gedacht. Ze was onmiddellijk naar huis gefietst, en daar had ze Pulchri opgebeld. Ze kreeg te horen dat ze te laat was: de jurering was al aan de gang. Waar? In de Houtrusthallen. Toen had ze snel een aantal werken van Go in haar fiets-tassen gestopt, waarna ze vliegensvlug naar de genoemde hallen was gefietst. Daar was ze naar de jurytafel gegaan. Op de opmerking van een van de juryleden dat ze écht te laat was, had ze gezegd: " Wacht maar tot U DIT ziet'. Ze had vervolgens de werken van Go uit de tas gehaald en ze voor de verbaasde jury neergezet. Het resultaat was dat Go's werken in de Haagse Salon werden toegelaten. Later werd Go een gewaardeerd lid van Pulchri Studio..

In die dagen waren Go's werken humorvol en vrolijk. Ik herinner me een fiets met een poppenkast erop. Het was, tijdens een bezoek aan een van de Biennales in Limoges, op een kampeerplaats bij die stad geweest dat een poppenspeler met een dergelijke fiets langs was gekomen om daar de kinderen te vermaken. Go was dol-enthousiast, en maakte na thuiskomst zijn eigen versie van dit rijdende theater, zoals hij het zelf vaak noemde. Ik herinner me ook een straatorgel, met allerlei bewegende onderdelen (de 'hupmariannes' noemde hij ze gekscherend). Soms, als er gasten waren die vroegen of het orgeltje ook werkte, ging hij even de kamer uit, zette een clownshoed op en een rode neus, en draaide persoonlijk een vrolijk deuntje. Later, toen Pippy ziek werd, verdween de vrolijkheid uit Go's bestaan. Tot eigenlijk ieder's verbazing bleef Go gedreven aan het werk. Weliswaar bleef de humor zichtbaar aanwezig in zijn werk, maar hij werd op een intens stille wijze verbeeld. Toch was er nog een speciale, en door Go bijzonder gewaardeerde doorbreking van het verdriet: Op het 40-jarig huwelijk van Go en Pippy organiseerden Ondine en Enno, hun kinderen, een heel bijzonder huwelijkscadeau voor hun ouders. Ze gaven Go en Pippy een busreis naar Galerie Lenten, waar een familie-tentoonstelling was ingericht. In een double-decker kon het door Go vaak geroemde klasse-uitstapje uit zijn jeugd nog eenmaal worden herhaald. De 'klasgenoten' waren dit keer de vele persoonlijke vrienden van Go en Pippy. Ondine had gezorgd voor papieren lunchzakjes, ook iets waarover Go altijd vol nostalgie vertelde. Dit keer waren het lunchzakjes geworden om te bewaren, omdat Ondine ze had versierd met een speciaal voor deze gelegenheid gemaakte linoleum-snede.

Een van de laatste werken die Go maakte, was een prachtig koffertje voor Pippy. Ik heb nooit gevraagd wat de inhoud van het koffertje was. Ongetwijfeld waren het speciaal voor Pippy gemaakte werkjes vol herinneringen.

Ellen Goldman (augustus 2002)

Foto beschikbaar gesteld door Ondine en Enno de Kroon.

* Go de Kroon, Beelden en Emails, ISBN 80491322 NUGI 921. Onder redactie van Enno en Ondine de Kroon, speciale uitgave t.g.v. de herdenkingstentoonstelling in Pulchri Studio te Den Haag

** Jubileumboek 5 jaar VNE. Plan en kaft: Go de Kroon. Oplage: 55 genummerde exemplaren: een voor elk verenigingslid, een voor iedere donateur die niet via de partner een

exemplaar ontvangen zou, een voor het verenigingsarchief, de rest voor gewaardeerde buitenlandse contacten. Samenstellers: de leden van de VNE die elk 55 pagina's inleverden met tekst en foto's over hun persoon en hun werk. Bindwerk: John Goldman
*** De Mening van een Amateur - wie het beter weet mag het zeggen. EMAIL jrg. 3 nr 1, pag.5